

דבר תורה לפרשת מקץ

מבוסס על הגיוני משה של הרב משה בוצ'קו זצ"ל

בפרשת וישב שקראנו בשבת שעברה ובפרשתנו נושא החלומות הוא מרכזי: החלומות של יוסף בהם הוא חזה שאחיו ישתחוּ לו, והחלומות שפרעה בהם הוא חזה את שבע שני השבע ושבע שני הרעב. החלומות האלה נותנים הרגשה של אפסותו של האדם: שהקב"ה מחליט את הכל למעלה ואין לאדם כל כח לשנות דברים. ההרגשה הזאת מתחזקת בסיפור בין יוסף לאחיו: כל מה שאחים ניסו לעשות נגד יוסף גרמו לקיום החלומות. ראייה כזאת מביאה לידי יאוש: אם הכל נגזר מראש מה נשאר לאדם לעשות?

לעומת זאת בחנוכה מתגלה בחינה הפוכה לגמרי: זה דווקא האדם – החשמונאים שהתעוררו ומרדו נגד היוונים. שום חלום או נבואה לא קדמו, אלא הרצון להחזיר את עטרת ליושנה. הם אפילו שינו כחות עליונים של חוקי הטבע בכך שברצונם שהמנורה תדלוק שמונה ימים עם פך שמן קטן. לכאורה היה מספיק להדליק כראוי ביום הראשון עם כל שמן הפך, ולשאר הימים "אונס רחמנה פטריה", בשום מקום אחר לא מצאנו שהקב"ה עושה נס על מנת שמצוות תקוימנה. אלא נס המנורה בא להראות לכל את המטרה הרוממה של החשמונאים, הניצחון של התורה על התרבות היוונית. כאן, בנס חנוכה האדם גרם לנס, "צדיק גוזר והקב"ה מקיים".

ואולי אפשר להגיד שזאת המחלוקת בין שמאי להלל על מה שנברא ראשון: שמאי אומר השמיים נבראו ראשון והלל סובר שהארץ נבראה ראשונה. שיטת שמאי היא שהכל בא מלמעלה, בשמיים הכל שלם, והירידה אל הארץ – האדם – גורמת למיעוט, וכך גם שיטת בית שמאי בנרות חנוכה: הולך ופוחת. הלל סובר שהעיקר בארץ: יש לאדם כח לשפר מה שהקב"ה ברא לנו, כשאדם מתאמץ הוא יכול לפוצץ את השמיים! וכן שיטת בית הלל בנרות חנוכה: הולך ועולה!

במציאות יש גזרות בידי שמיים אבל יש גם כח לאדם לבטל אותן או למעט אותן: מה שמבדיל את האדם מכל שאר הבריאות זה החכמה והעשייה. ובכן ככל שהאדם מתאמץ בדרכי ה' הוא גורם לכך שהעולם משתפר והגזרות מתמעטות, ויותר מזה: כשסובלים כשמרגישים שפתאום השמיים נופלים עלינו, לא יכולים להיות פסיביים, אלא לאגור כחות ולהפוך את הרע לטוב: בסיפור בין יוסף לאחיו אנחנו לומדים לקח חשוב מאוד: האחים הבינו שתהליך ברירת האבות הסתיימה, שכל האחים ביחד הם הבסיס של עם ישראל, כולם עיקר בלי פסולת. ובכן כשהאחים אומרים ליעקב שעוד יוסף חי, הוא חוזר להיות ישראל, ואפשר לרדת מצרימה ולסיים כדי לצאת משם כעם ולקבל את התורה.

שבת שלום וחנוכה שמח!